

חוק מאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג – 2003 נועד להתמודד עם "מאפיה" ולא עם אחרון הגנבים

הקטנים. הפרקליטות ובתי-המשפט מפעילים אותו באופן נלהב מדי.

הרקע לחקיקת החוק החדש – חוק מאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג – 2003¹ – הוא מלחמת הכנופיות, שהקצינה לניסיונות רצח שבהם נהרגו אזרחים חפים מפשע. כשדובר על "ארגוני פשיעה", ראינו לנגד עינינו את הסנדק דון קורליאונה: ארגוני פשיעה בסגנון ה"מאפיה", והפשעים החמורים ביותר כגון רצח וסחר בסמים קשים.

החוק נחקק, והנה מסתבר שהפרקליטות קפצה עליו כמוצאת שלל רב, ובית-המשפט העליון אינו מציב גבולות להתפרשותו הרחבה של החוק. כך, למשל, בהחלטה מיום 22.3.04 מפי השופט גרוניס בעניין פנחס פינטו², אושר הצעד הדראסטי מאד של מעצר עד תום ההליכים בשל גניבות, והכל משום שבוצעו במסגרת התארגנות שהוגדרה כ"ארגון פשיעה". ל"ארגון" זה לא מיוחסות עבירות חמורות כגון רצח, אלא אך ורק גניבות מתוך מכולות בנמל³. נכון, גם גניבה היא עבירה פלילית. אך חוק העונשין הישראלי הוא דראסטי דיו, ואין צורך בהפעלת האמצעי הקיצוני שנחקק לשם התמודדות עם התופעות החמורות והמסוכנות ביותר של "מאפיה", רצח וכדומה. בדומה, קראנו לאחרונה בעיתונות כותרות כגון: "נעצר מלך החניונים ראובן גרוס; המשטרה: הוא ראש ארגון פשע" ("הארץ", 9.6.04). ומהו החשד המיוחס לראש "ארגון פשע" זה? - "המשטרה חושדת כי התארגן עם בתו ועם חשוד נוסף, אייל גיבור, כדי לזכות במרמה בסדרת מכרזים שהוציאה חברת 'אחוזות חוף' לפועל". מרמה - אם הייתה ותוכח - היא עבירה פלילית. אך די בהחלט בעונש הקבוע לה בחוק העונשין – חמש שנות מאסר כשנעברה בנסיבות מחמירות⁴ – ואין צורך להכפיל אותו (דמיינו עצמכם כלואים יממה תמימה בבית-האסורים⁵). לאחר מכן הכפילו ב – 1,825. רק אז הכפילו פי שניים).

אם תמשך מגמה זו של הכנסת כל שותפות לדבר עבירה להגדרת "ארגון פשיעה", חוששני שהחוק הדראסטי החדש – חוק מאבק בארגוני פשיעה – ישתלט בעתיד הקרוב על הפסיקה הישראלית. השלכותיו של החוק הן מרחיקות לכת. כך, למשל, כפל העונש לעבירה המבוצעת במסגרת ארגון פשיעה⁶. אלא שגם ללא הכפלת העונש, חוק העונשין הישראלי הוא חוק דראקוני

שירשנו מהמנדט הבריטי. במשפט המקובל האנגלי לא ניתן דגש לאשמה, אלא אך ורק לסכנה. לפיכך הכיל החוק האנגלי מלפני כמאתיים שנים – שכונה "THE BLOODY CODE" – לא פחות ממאתיים עבירות שעונשן מוות, לרבות עבירות קלות ככריתת עץ בפארק וכהתחברות עם צוענים. בהמשך הומר עונש המוות בהגליה, לאחר מכן במאסר עולם, ולבסוף (בינתיים) הומר עונש מאסר העולם במאסר עשרים שנים⁷. כך אנו מוצאים כיום בחוק העונשין הישראלי, שהוא עדיין קירוב טוב מאד ומדי לפקודת החוק הפלילי המנדטורית משנת 1936, הרבה יותר מדי עבירות שעונשן עשרים שנות מאסר. כשעונשי המכסימום כל-כך גבוהים, מה בצע לנו בחוק מאבק בארגוני פשיעה המכפיל אותם? ואם אכן נחוץ חוק כזה לשם מאבק ב"ארגוני פשיעה" – מדוע הוא מופעל כנגד גנבים?

השלכה נוספת של החוק החדש היא שדי בעצם ההשתייכות ל"ארגון פשיעה" כדי להיות צפוי לעונשים חמורים ביותר – מבלי לעבור עבירה כלשהי מהעבירות הרבות מאד שהיו קיימות עד היום⁸. חוששני כי הפעלה לא מבוקרת של החוק החדש תביא להחייאת האחריות הסוידארית של הקושרים הידועה לשמצה, אותה השכיל סוף סוף המחוקק לבטל במסגרת תיקון 39 לחוק העונשין⁹.

לאור השלכות אלו והשלכות קיצוניות נוספות של החוק החדש, יש לקוות שהיועץ המשפטי לממשלה ופרקליט המדינה ינחו את הפרקליטות לנהוג איפוק וריסון בשימוש בו; ויש לקוות שהשופטים ישכילו לסייג את החוק הזה; שאם לא כן – נותר רק לקוות שהמחוקק יתקן את החוק ויבהיר למי ולמה הוא נועד: ל"מאפיה" של ממש, ולא לאחרון הגנבים הקטנים.

* ד"ר בועז סנג'רו הוא מרצה בכיר וראש החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגיה במכללה האקדמית למשפטים (רמת-גן).

-
- ¹ ס"ח תשס"ג מס' 1894 מיום 17.6.03, עמ' 502 (ה"ח תשס"ב מס' 3155 עמ' 762).
- ² בש"פ 2617/04 **פנחס פינטו נ' מדינת ישראל**.
- ³ החוק אומנם מתייחס לפשעים, אך בתוספת לחוק הוחל החוק גם על עבירות קלות יותר, לרבות עבירת הגניבה (ס' 384 לחוק העונשין, תשל"ז-1977) – ראו הגדרת "ארגון פשיעה" בסעיף 1 והעבירות המנויות בתוספת הראשונה.
- ⁴ ראו סעיף 415 לחוק העונשין, תשל"ז-1977.
- ⁵ למי אשר מתקשה לדמיין את תנאי הכליאה הקשים הקיימים במדינת ישראל מומלץ לקרוא את החלטתו מיום 26.11.03 של השופט שמואל ברוך בת.פ. 3516/03 **מדינת ישראל נ' יוסף אלעזרה**.
- ⁶ סעיף 3 לחוק.
- ⁷ בועז סנג'רו, "על עונש המוות בכלל ועל עונש המוות בגין רצח בפעולת טרור בפרט", **עלי-משפט ב'** (תשס"ב) 127, 129, 179 ואילך.
- ⁸ ראו, למשל, סעיף 2 לחוק.
- ⁹ סעיף 499(ב) לחוק העונשין: "הקושר קשר יישא באחריות פלילית גם על עבירה שלשמה נקשר הקשר או שנעברה לשם קידום מטרתו, רק אם היה צד לעשייתה לפי סימן ב' לפרק ה'."